ٻڌو. پڙهو. سمجهو ۽ عمل ۾ آڻيو.

١١ - وَڻ ٽڻ ۽ ٻيلا

پرٿويءَ جي اَڌُ سونهن وَڻن ٽڻن ۾ آهي. هندستان جهڙي گرم ملڪ ۾ تہ وڻ نعمت آهن. وڻ گهرن ۽ گهِٽين جي وَسئن، سڙڪن جي سونهن ۽ باغن جو سينگار آهن. وڻ واٽهڙُن کي گرميءَ کان بچائن ٿا ۽ ڏينهن جي هوا کي صاف ڪن ٿا.

وڻ سُڃ ۽ وَسئن جو فرق ٻڌائن ٿا. سندن ساوا پن تن من لاءِ ٺارُ آهن. بسنت رُت ۾ نازڪ مکڙيون ڏسي قدرت تان ٻلهار پيو وڃجي ۽ سندن ٻوُر جي سڳنڌ سان دماغ کي تراوت اَچيو وڃي. وڻ نہ هُجن تہ جيڪر پکين جون منڙيون لاتيون بہ ڪين ٻڌجن.

اونهاري جي موسم ۾ ٻپهريءَ جي وقت تپت ۾ پيدل پنڌ ڪرڻ بعد ئي وڻن جي آسائش جو قدر پوي ٿو. چوُپائي مال لاءِ ڇانورو نہ هجي تہ جيڪر سندن ڪيرُ سُڪي وڃي ۽ مال اُسن ۾ سڙي مري وڃي. هارين لاءِ وڻن جي ڇانو تہ جيءَ جو جياپو آهي.

ڪن وڻن جا پَن، ٻوُر ۽ گُل دوائن طور ڪَمِ ايندا آهن. ڪي وڻ وري ميوو ڏين. ميوو پانت پانت جو ٿئي ٿو. سندن شڪل ڌار ڌار، رنگ ۽ سوادُ نرالو آهي قدرت جي اَپار ڪروٺا ۽ شڪتيءَ جي ساک ڏين ٿا. تعجب تہ اِهو آهي جو وڻ نہ رڳو عام زمين تي، مگر پهاڙن تي بہ اُپرن ٿا. وڻن بنا پهاڙ پڻ گنجايا نوڙها ڪونجن ٿا. حقيقت تہ اِها آهي تہ اسان جو سُک سمپدا گهڻي ڀاڱي وڻن ٽڻن سان ڳنڍيا آهن.

وڏي ايراضيءَ ۾ گهاٽا ۽ ڊگها وڻ هَجن تہ اُن کي ٻيلو سڏبو آهي. ٻيلن ۾ اَڪثر ٻَٻرُ، ڪُنڊي، چيل ۽ ديال جا وڻ هوندا آهن. ٻيلن جو نظارو ڏسڻ وٽان هوندو آهي. اُتي ڇانورو ايترو تہ گهاٽو هوندو آهي، جو منجهند جو بہ سج جو تڙڪو مٿان ڪين پوندو آهي ۽ ڏينهن جو بہ مُنهن اونداهي ڏسي اَچرج وٺيو وڃي.

ٻيلن ۾ قدرتي سانت هوندي آهي. اُتي وڻن جي سرسراهٽ ۽ پکين جون ٻوليون ٻڌي دل ۾ عجيب اُمنگ اُٿندا آهن.

ٻيلن مان اَنيڪ فائدا آهن. آزمودي مان ڏٺو اَٿن ته جتي ٻيلا جام آهن، اُتي برسات به سُٺي پوي ٿي، ڇاڪاڻ ته ٻيلن جي وڻن جي ٿڌڪار ۽ آلاڻ سبب هوا گهميل ۽ ٿڌي هوندي آهي. بادل سَيرُ ڪندا ڪندا جڏهن ٻيلن جي مٿان لنگهندا آهن، تڏهن بارش جو ڪجهه نه ڪجهه ڏاڻ ڏيندا ويندا آهن. بارش جو پاڻي جڏهن ٽڪرن تان زور سان هيٺ لهندو آهي، تڏهن زمين جي مٿاڇري جي پَلي مِٽي کِلي ويندو آهي. ٻيلا اُن نقصان کي روڪيندا آهن. ٻيلن جي ڪري آبهوا تي به اثر پوي ٿو ۽ هوا مُوافق بڻجي صِحتمند ٿي پوي ٿي. ٻيلن مان پيدائش به جهجهي ٿيندي آهي. ڪاٺ، ڪوئر، لاک، ڪاٿو ۽ ماکي ٻيلن مان ئي حاصل ٿيندا آهن.

ٻيلن جا به وڏا دشمن آهن، هڪ آهي باهه ۽ ٻيو آهي کُهاڙي. ڪڏهن ڪڏهن ٻن سُڪل ٽارين کي گهڪو اَچيو وڃي ته باهه ٻريو پوي ۽ سڄي ٻيلي کي وچڙيو وڃي. ٻيو وري ماڻهو ڪاٺين لاءِ ٻيلا ناسُ ڪندا آهن. اُنهن دشمنن کان بچائڻ لاءِ سرڪار ٻيلن جا راکا ۽ عملدار مقرر ڪندي آهي.

اَسان جا وڏا وڻن جو ڏاڍو قدر ڪندا هئا، ايتري قدر جو هوُ وڻن کي به ديوتا ڪري سمجهندا هئا. اسان ڪجھ وقت اُن ڳالهه کان لاغرض رهيا، ڇڱو ڇيهو رسايو آهي. هاڻي وري وڻن پوکڻ جو تحرڪ شروع آهي، جنهن کي سڦل ڪرڻ اَسان جو فرض آهي.

نوان لفظ:

وسئن = رونق | تحرڪ = هلچل | آسائش = آرام
چانورو = ڇاپادار جاءِ | سمپدا = ملڪيت | راکا = بچاءُ ڪندڙ
لقاءُ = نظارو | ڏاڻ = دان | لاغرض = بيپرواهه
ڇيهو رسائڻ = نقصان پهچائڻ

اَڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب لکو:

١) وَڻ نعمت ڪيئن آهن؟
٢) ٻيلا ڇا کي چئبو آهي؟
٣) ٻيلن مان ٿيندڙ فائدا لکو.
٤) ٻيلن جا دشمن ڪير آهن ۽ ڪيئن؟

سوال ٢:- هيٺين ۾ خال ڀريو.

١) چوُپائي مال لاءِ ---- نه هجي ته جيڪر سندن ڪيرُ سُڪي وڃي.
٢) ڪِن وڻن جا پن، ٻوُرَ ۽ گُل ---- طور ڪم ايندا آهن.
٣) وِڻن بنا پهاڙ گنجا يا ---- ڪونجن ٿا.
٤) سرڪار ٻيلن جا ----- ۽ عملدار مقرر ڪندي آهي.

سوال ٣:- هيٺين جا ضد لکو:-

گرم، ڇانوَ، گهاٽا، صحتمند، سانت، تپت

سوال ۴:- هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو.

نعمت هئڻ، ڏاڍ ڏيڻ، اُمنگ اُٿڻ، ساڪ ڏيڻ.

هدايت = ماستر شاگردن کي وَڻَ نه ڪَٽِڻ جي اَهميت سمجهائيندو.

مشغولي - ماستر ۽ مائٽن جي مدد سان شاگرد گهر مان ''وڻ مها اُتسو'' بابت ڏهه جملا لکي اچڻ لاءِ اُستاد کين هدايت ڪندو.

پورڪ اَڀياس

(١) جوڙا ملايو

١) پکي	١) دوائون ٺاهڻ جي ڪم اَچن ٿا
٢) وڻن جي ڇانو	٢) باهه ۽ ڪهاڙي
٣) ٻيلن جا دشمن	٣) منٺيون لاتيون
۴) ٻور ۽ گُل ۽ ڦل	۴) واٽهڙن کي گرميءَ کان بچائن ٿا

(٢) مثال ڏسي هيٺيان گول ڀريو:-

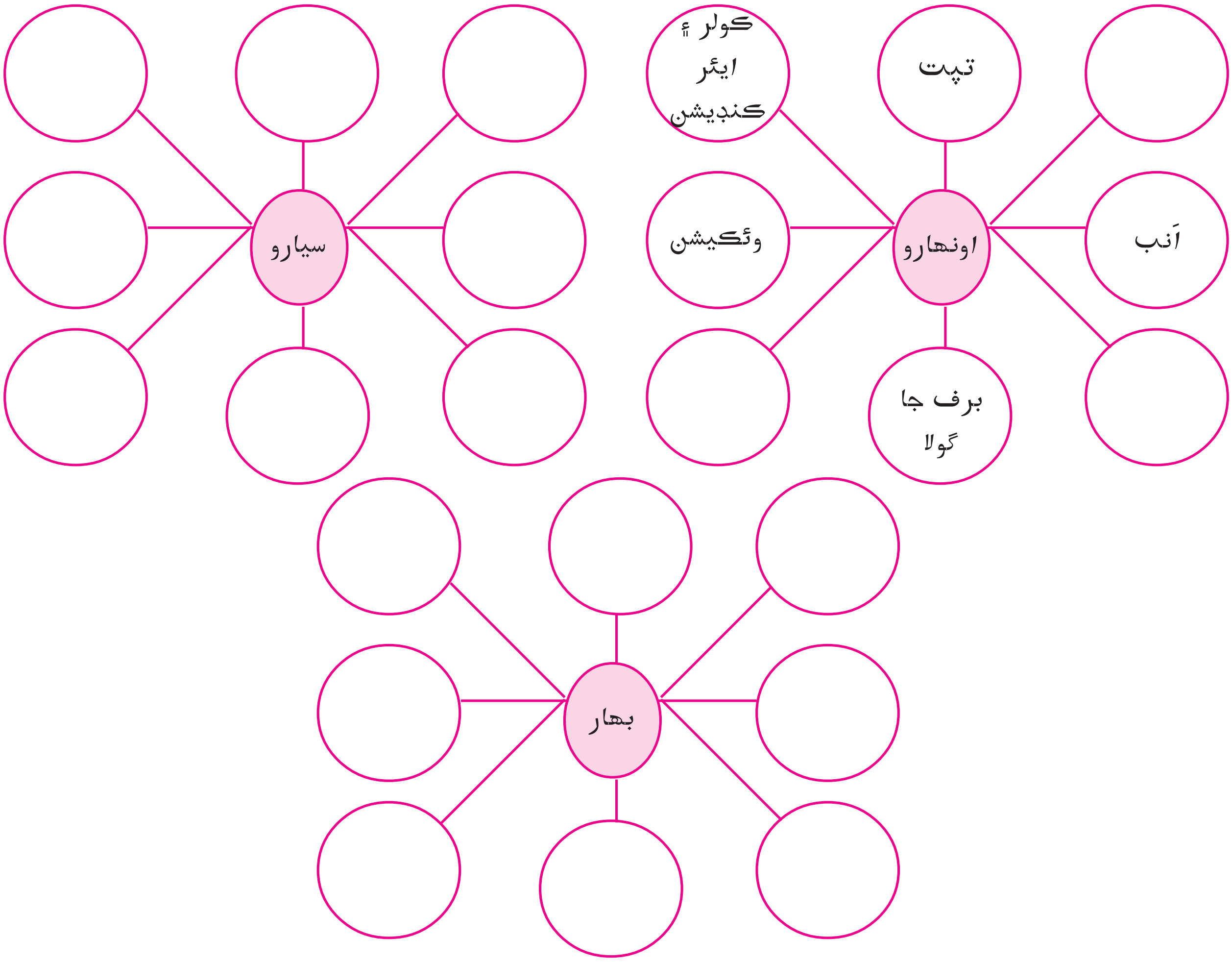

(٣) خاص جاچ

(الف) وڻن چا ڪن؟

(١) وڻ هوا مان ڪاربان ڊاءِ آڪسائيڊ جذب ڪن ٿا.

هڪ سال ۾ هڪ ايڪڙ زمين جا وڻ اوتري ڪاربان ڊاءِ آڪسائيڊ! جذب ڪن ٿا جيڪا ڪنهن موٽرڪار ٢٦٠٠٠ ميل هلڻ، اوترو اَنداز هوا ۾ ڇڏيو آهي.

(٢) وڻ پاڻيءَ کي محفوظ رکن ٿا.

(٣) وڻ علحدن ماڻهن جي گروهن کي هڪ ٻئي سان گڏ ڪم ڪرڻ جي پاونا کي وڌائين ٿا.

(۴) وڻ ڏيڻ جو گڻ سيکارين ٿا.

(ب) ٻيلن کي وڌائڻ جي وڳيان کي سلوي ڪلچر (silvi culture) چئبو آهي.

(ث) باغ جي سئر تي ڏهه جملا لکو:-

ڀاڱ ڪريان - ڀاڱ سکان

١. هيٺين جملن ۾ لفظن جو سلسلو برابر رکي جملا وري لکو.

١) اِنقلابي ميٽنگ جي سڏائي ٽوليءَ يڪدم ويئي.

٢) قرندار اَڇن آسمان چند گرم سج ڀڻ ۽ ٿا نظر.

٣) جو سائنس آهي اَڄ زمانو.

۴) ڏندن مونکي سور ۾ هو.

۵) اَسان ۾ جو ڳوٺ جو ڪِرياني هو دُڪان.
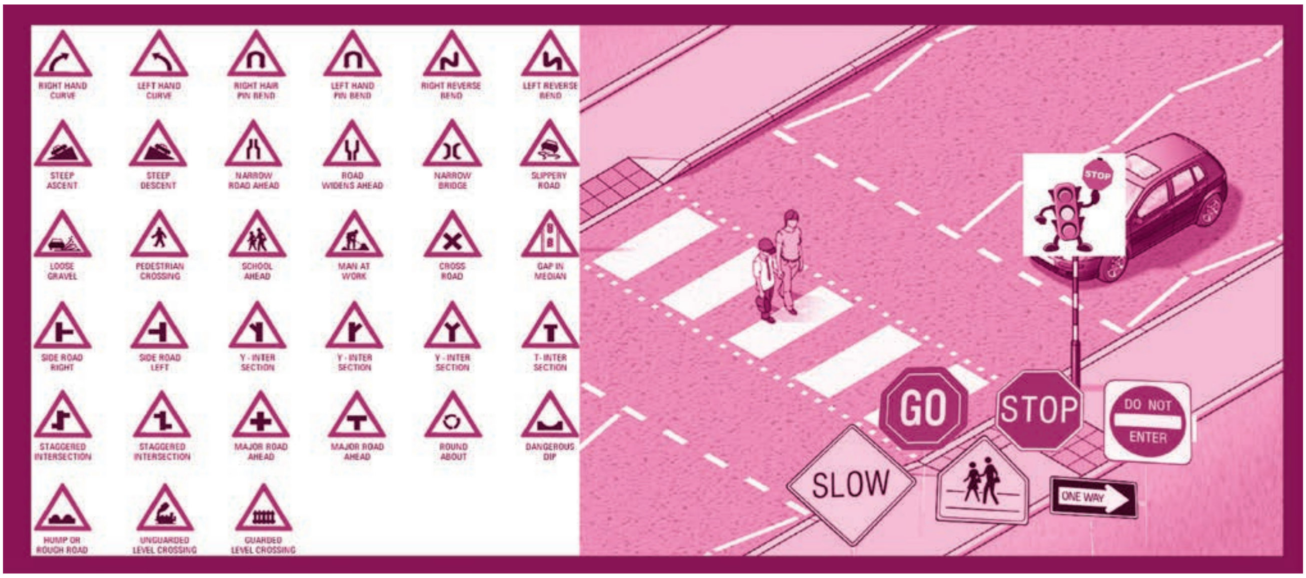
٢. ماستر شاگردن کي هيٺين آمدرفت جي نشانين ۽ نيمن بابت گفتگو ڪرائي چاڙ ڏيندو.